

## Od redakcji

### Polsko-Francuski Rok Nauki – 2019

Witamy naszych Czytelników, tym razem również francuskich, gdyż obecny – tak długo oczekiwany – zeszyt, podobnie jak następny, został zredagowany we współpracy polsko-francuskiej i jest poświęcony tejże współpracy. Te zapowiedziane już wcześniej dwa specjalne zeszyty zostały przygotowane z okazji Polsko-Francuskiego Roku Nauki 2019, wpisanego w Polsko-Francuskie Partnerstwo Strategiczne, zawarte formalnie obustronną umową rządową podpisaną przez Ministra Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej Jacka Czaputowicza oraz Ministra Europy i Spraw Zagranicznych Republiki Francuskiej Jeana-Yves’a Le Driana. Rangę państwową ma dokument o Polsko-Francuskim Roku Nauki ustanowionym w setną rocznicę odnowienia stosunków dyplomatycznych między obydwojema państwami, podpisany ze strony polskiej przez ówczesnego Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego Jarosława Gowina i ze strony francuskiej przez Minister Szkolnictwa Wyższego, Nauki i Innowacji Frédérique Vidal. Ustanowienie Polsko-Francuskiego Roku Nauki miało na celu pogłębienie współpracy w obszarze szkolnictwa wyższego i badań naukowych, szczególnie w dziedzinach strategicznych programu H2020 (<http://paris.pan.pl/fr/annee-scientifique-franco-polonaise>). Oficjalna inauguracja Polsko-Francuskiego Roku Nauki odbyła się 18 marca 2019 r. na Sorbonie, jak również w Collège de France podczas Polsko-Francuskiego Forum Rektorów (Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich – KRASP i la Conférence des Présidents d’Universités – CPU), organizowanego przez departamenty nauki i szkolnictwa wyższego Francji i Polski z pomocą służb dyplomatycznych ambasad obydwu państw.

Zachowujemy datę 2019 w naszej publikacji, która z powodu pandemii i problemów wydawniczych *Zagadnień Naukoznawstwa* ukazuje się z tak dużym opóźnieniem, za które przepraszamy naszych Autorów i Czytelników.

Ramy czasopisma nie pozwalają na przedstawienie pełnego, niezwykle bogatego obrazu polsko-francuskiej współpracy, której nie ograniczamy tu do symbolicznego 2019 r. Przyświecała nam idea ukazania choćby wycinka tego bilateralnego współdziałania, zwłaszcza w dziedzinie szeroko pojętych nauk humanistycznych, na przestrzeni dwu dekad. Zależało nam na utrwaleniu pewnych wydarzeń, a także

fenomenowi zmian dokonujących się zarówno w podejściu badawczym do humanistyki, jak i w komunikacji naukowej, chcieliśmy przy tym uwzględnić również historyczny już aspekt rewolucji cyfrowej w naukach i integrowania się nauki polskiej w strukturach Unii Europejskiej. Bogata część przeglądowa i zawarte w niej archiwalia stanowią w pewnym sensie dokument źródłowy. Piszemy „w pewnym sensie”, ponieważ nie było naszym celem tworzenie materiałów historiograficznych, lecz żywego autorskiego przekazu tego, co zostało już dokonane i co może służyć dalszej współpracy.

Prezentowany tu cykl tekstów rozpoczyna, wymowny dla idei podjętego przedsięwzięcia, artykuł pt. „Epistemologia sieci. Konwergencja, współpraca, afiliacja” autorstwa Jacques’a Dubucsa, filozofa, badacza w Narodowym Centrum Badań Naukowych (CNRS), dyrektora naukowego w Departamencie Nauk Humanistycznych w Ministerstwie Szkolnictwa Wyższego, Nauki i Innowacji w latach 2009–2021, przewodniczącego grupy roboczej ds. społecznych i kulturowych innowacji w European Strategy Forum on Research Infrastructure (ESFRI). Jacques Dubucs znacząco przyczynił się do rozwinięcia współpracy polsko-francuskiej szczególnie w dziedzinie humanistyki cyfrowej, wprowadzając Polskę z pozycji Ministerstwa do konsorcjum ERIC DARIAH (European Research Infrastructure Consortium of Digital Infrastructure for the Arts and Humanities). Miał także wpływ na to, że w 2017 r. otwarto w Warszawie Polski Instytut Studiów Zaawansowanych (PIASt) przy Polskiej Akademii Nauk, członku sieci NetIAS, którego sekretarzem generalnym jest Olivier Bouin. Konsorcjum DARIAH Polska zostało utworzone dekretem Rady Ministrów 18 sierpnia 2014 r. Kiedy w tym bardzo intensywnym czasie, gdy trwały przygotowania do podpisania dekretu, Jacques Dubucs przyjechał do Polski, do programu oficjalnej majowej wizyty włączył swoje wystąpienie na posiedzeniu plenarnym Komitetu Naukoznawstwa poświęconym tematowi „Higher Education in the Light of Contemporary Tendencies in Science and Educational Politics”.

Do misji tworzenia konsorcjum DARIAH Polska włączona została redaktorka gościnnie naszych polsko-francuskich zeszytów, dr Wioletta Miskiewicz (chargé de recherche hors classe, CRHC w CNRS, wielokrotna profesor gościnnie na UW i koordynatorka w Digital Economy Lab UW w roku akademickim 2014/2015). Zadanie to powierzył jej już w 2011 r. ówczesny dyrektor DARIAH EU Laurent Romary. Wioletta Miskiewicz była uprzednio inicjatorką jednego z pierwszych polsko-francuskich projektów w dziedzinie europejskiej spuścizny cyfrowej (*Digital Heritage*). Projekt ten dotyczył warszawskich archiwów Kazimierza Twardowskiego i jego kilku uczniów (m.in. Tadeusza Kotarbińskiego i Jana Łukasiewicza). Projekt éLV (Archives Numériques de l'École Lvov-Varsovie, <http://www.elv-akt.net/>) rozwija się dzięki umowie podpisanej 22 lipca 2005 r. przez PAN i Uniwersytet Warszawski oraz CNRS i Uniwersytet Sorbona-Panthéon. Ta współpraca w dziedzinie humanistyki cyfrowej zaistniała w kontekście ważnego przedsię-

wzięcia – „Nova Polska” – zorganizowanego we Francji w związku z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej (1 maja 2004 r.).

„Nova Polska” była jednym z organizowanych przez Francję od 2001 r. bilateralnych „sezonów kultury” (fr. *saison culturelle*) poświęconych poszczególnym krajom. Sezon „Nova Polska”, którego komisarzem francuskim był Guy Amsellem, a komisarzem polskim – Ryszard Kubiak, odbywał się we Francji od maja do grudnia 2004 r. pod patronatem francuskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Ministerstwa Kultury i Komunikacji oraz Francuskiego Stowarzyszenia Działalności Artystycznej (AFAA). Ze strony polskiej uczestniczyło w nim Ministerstwo Kultury, Ministerstwo Spraw Zagranicznych i Instytut Adama Mickiewicza (pod dyrekcją Jadwigi Czartoryskiej). W ramach sezonu „Nova Polska” zorganizowano ponad 500 wydarzeń (konferencji, spektakli, wystaw, koncertów etc.) w ponad 150 miastach Francji. W Paryżu, w prestiżowej École normale supérieure (ENS) przy ulicy d’Ulm, odbyła się pierwsza europejska konferencja filozoficzna poświęcona myśli Kazimierza Twardowskiego i jego szkole. Było to możliwe dzięki wsparciu Laurence Frabolo, ówczesnej dyrektorki ds. współpracy międzynarodowej w ENS. Wyjątkowe zaangażowanie Jego Ekscelencji Jana Tombińskiego i Ambasady Polskiej, w której szeregach był jeszcze wtedy attaché naukowy (funkcję tę pełniła Joanna Doberszyc), sprawiło, że „sezon polski” odbił się głośnym echem we Francji i zapoczątkował dynamiczną współpracę w dziedzinie szeroko pojętej kultury.

W prezentowanych materiałach spojrzenie historyczne łączy się z ujęciem systemowym, a przeszłość z wyzwaniem współczesności, jakie stawia współpraca w dobie Internetu oraz w obszarach rozmaitych sieci badawczych, co w tym zeszycie pokazuje cytowany wyżej tekst Jacques’a Dubucsa, a także artykuł recenzyjny Jana J. Zygmuntowskiego z Akademii Leona Koźmińskiego „When Collaboration Becomes Ubiquitously Digital”, odnoszący się do głośnej już publikacji książkowej Dariusza Jemielniaka i Aleksandry Przegalinskiej pt. *Collaborative Society*, wydanej w MIT Press w 2020 r.

Do tego specjalnego wydania *Zagadnień Naukoznawstwa* autorzy zgłaszali oryginalne prace badawcze. W tym zeszycie publikujemy wyniki badań Héléne Włodarczyk (profesor Sorbony, dyrektorki Departamentu Polonistyki od 1983 do 2006 r., założycielki i dyrektorki Ośrodka Badań Lingwistyki Teoretycznej i Stosowanej na Sorbonie – CELTA w latach 2000–2014) i André Włodarczyka (badacza naukowego w CNRS od 1979 do 1992 r., następnie od 1992 do 2010 r. profesora na uniwersytetach w Grenoble i Lille, dyrektora naukowego w CELTA w latach 2001–2014). Autorzy zaprezentowali swój oryginalny program gramatyki rozproszonej, budowanej w celu stworzenia podwalin teoretycznych dla lingwistycznych badań interaktywnych z komputerem w perspektywie dalszego unaukowienia tej dyscypliny.

Metoda interaktywna w badaniach nad językiem, na jakiej opiera się gramatyka rozproszona, polega na współpracy z komputerem w celu pozyskiwania wiedzy teoretycznej o językach ludzkich. Nie ma więc ona nic wspólnego z nauczaniem języków przy pomocy komputerów. Z drugiej zaś strony nie można jej po prostu zaliczyć do dziedziny przetwarzania języków naturalnych, jako że kładzie nacisk na budowanie takiej teorii, której zakres zastosowań przekracza możliwości implementacji w istniejących obecnie systemach informatycznych, a to z uwagi na formalizującą rekonstrukcję wielu problemów powstałych w duchu lingwistyki strukturalnej.

Starając się zaprezentować myśl humanistyczną, nie sposób pominąć fenomenologii francuskiej, którą od wielu lat w swoich publikacjach przybliża Jacek Migasiński. Monografii prof. Migasińskiego *W stronę fenomenologii niezjawiskowej* (Wydawnictwo Naukowe PWN 2019) poświęcony jest krótki artykuł recenzyjny Moniki Murawskiej pod wymownym tytułem „Polski badacz w labiryncie francuskiej fenomenologii”. Fenomenologia francuska naznaczyła ducha niejednego pokolenia w Polsce. Współpraca polsko-francuska odsłania także szczególną sieć relacji, które przekraczają ramy artykułów naukowych. Są nimi te związki personalne, które z płaszczyzny intelektualnej przekształciły się w przyjaźń. Widzimy tu znakomitych współczesnych humanistów, polskich artystów (jak m.in. Witold Gombrowicz, Krzysztof Kieślowski, Czesław Miłosz, Olga Tokarczuk) i klasyków myśli humanistycznej, którzy (tak jak Józef Czapski, Leszek Kołakowski, Barbara Skarga, Krzysztof Pomian, by wspomnieć choćby tych kilka nazwisk) stali się szczególnie bliscy Francuzom. Profesorowi Krzysztofowi Pomianowi poświęcony został tekst Pawła Rodaka (UW/Sorbonne), opisujący zorganizowaną w Paryżu w dniach 4–6 kwietnia 2019 r. międzynarodową konferencję z okazji jubileuszu 85. rocznicy urodzin filozofa. Konferencja pod wymownym tytułem „Parmi les hommes, les objets et les signes. Hommage à Krzysztof Pomian” („Wśród ludzi, rzeczy i znaków. Krzysztofowi Pomianowi w darze”) została zorganizowana przez Stację Naukową PAN w Paryżu oraz Institut national d’histoire de l’art i Centre de civilisation polonaise (Sorbonne). Tekst Pawła Rodaka został uzupełniony o osobiste wyznanie Dominique’a Pestre’a (dyrektora studiów w École des hautes études en sciences sociales, EHESS), który międzynarodową karierę w historii nauki powiązanej z myślą społeczno-polityczną rozpoczął po doktoracie napisanym pod opieką Krzysztofa Pomiana na początku lat 80.

W części przeglądowej prezentujemy przygotowany przez zespół autorek (Martę Koton-Czarnecką, Martę Michalską-Bugajską, Dominikę Wojtysiak-Łańską) promujących działalność Fundacji na rzecz Nauki Polskiej (FNP) tekst „Nauka to przedsięwzięcie o charakterze międzynarodowym”, opisujący inicjatywy i działania Fundacji dla umocnienia współpracy polsko-francuskiej. W kończących ten zeszyt archiwaliach znajduje się artykuł Stéphane’a Schmitta (CNRS/Archives Henri Poincaré, wydawcy dzieł Georges’a-Louisa Leclerc’a de Buffona) pt. „Buffon

(1707–1788) et la Pologne”. Tekst został zaliczony do archiwaliów, gdyż przedstawia archiwalne już materiały ze zorganizowanej 7 czerwca 2007 r. w Paryżu międzynarodowej konferencji z okazji trzechsetnych urodzin Leclerca de Buffona. Konferencja odbyła się w Stacji Naukowej PAN, której dyrektorem był wówczas Jerzy Pielaszek.

W podobnym układzie przedstawimy zeszyt 4, wzbogacony o współpracę instytucjonalną. Podamy też noty biograficzne i listę recenzentów opiniujących teksty zgłoszone do wydania w czterech zeszytach z 2019 r.

Dziękujemy wszystkim osobom zaangażowanym w wydanie tego zeszytu, w prace redakcyjne, korektorskie i translatorskie – szczególne podziękowania należą się Pani dr Aleksandrze Walkiewicz (nie tylko za tłumaczenia, ale i komentarze oraz dyskusje, do jakich prowokowały nas przekazywane przez autorów treści). Zeszyt został wydany z funduszy Wydziału Filozofii i Nauk Społecznych UMK, dlatego kierujemy podziękowania do Pana Dziekana Radosława Sojaka oraz do Pani Dyrektora Instytutu Badań Informacji i Komunikacji profesor Ewy Głowackiej.

*Wioletta Miskiewicz  
Urszula Żegleń*

